

35. ДНЦЗКСТК, ф. Сарни–2008, од. зб. Чибирак–D3S1, Сидоришина Надія Григорівна, 1956 р. н., народилася в с. Колки Маневицького р-ну Волинської обл., переїхала в 1973 р. в с. Селець Дубровицького р-ну Рівненської обл., 05.08.2008 р.
36. Оптичне явище [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Оптичне_явище. – Назва з екрану.
37. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-русский край, снаряженной Императорским Русским Географическим обществом: Юго-Западный отдел : материалы и исследования, собранные действительным членом П. П. Чубинским. – СПб., 1872. – Т. 1. – 467 с.
38. Федорович Н. Українська народна астрономія : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.05 «Етнологія» / Н. Федорович. – К., 2009. – 19 с.

Чибирак Светлана. **Оптические атмосферные явления в мировоззрении жителей Западного Полесья.** В статье дается характеристика астрономических знаний и верований полешуков. Особое внимание обращается на оптические атмосферные явления, с которыми чаще всего встречались крестьяне. Проанализированы причины их возникновения у представлений жителей Западного Полесья. А также освещены объяснения последствий явления отдельных оптических явлений, которые имеют рациональное и иррациональное основание. Указывается на постепенную потерю астрономических знаний полешуками, которая обусловлена экологическими изменениями, урбанизационными процессами и формированием информационного общества.

Ключевые слова: Западное Полесье, мировоззрение, астрономия, оптические атмосферные явления, радуга, гало, мираж.

Chybyrak Svitlana. **Optical Atmospheric Phenomenon of Zakhidne (Western) Polissya Inhabitants' Outlook.** Astronomic knowledges and beliefs are analysed in the article. Special attention is paid on optical atmospheric phenomenon having occurred in peasants' life. Reasons for their origin according to beliefs of Zakhidne (Western) Polissya inhabitants are analysed. The author also describes consequences of origins of some astronomic phenomenon that have some rational and irrational grounds. The researcher explains gradual loss of astronomic knowledges by polishchuki that was caused by ecological changes, urbanisation processes and formation of informational society.

Key words: Zakhidne (Western) Polissya, outlook, astronomy, optical atmospheric phenomenon, rainbow, halo, mirage.

Стаття надійшла до редколегії
16.03.2014 р.

УДК 930.253:061.231(477-25):351.853

Леся Качковська

Архівні документи як джерело з вивчення діяльності Київського товариства охорони пам'яток старовини й мистецтва

У статті розглянуто зміст архівних документів, насамперед із фондів Центрального державного історичного архіву України, м. Київ, які стосуються діяльності Київського товариства охорони пам'яток старовини й мистецтва. Головну увагу звернено на діловодну документацію Товариства, пов'язану з виявленням і збереженням культурної спадщини Правобережної України.

Ключові слова: Київське товариство охорони пам'яток старовини й мистецтва, культурна спадщина, архівні документи, пам'ятка.

Постановка наукової проблеми та її значення. Вагоме місце у вітчизняній пам'яткознавчій діяльності означеного періоду початку ХХ ст. належить першій загальноукраїнській громадській пам'яткоохоронній структурі – Київському товариству охорони пам'яток старовини й мистецтва (КТОПСІМ) (1910–1920). Вивчення діяльності Товариства розпочалося на початку ХХ ст., здійснювалось у 1920-ті рр., децю активізувалось впродовж другої половини 1950–початку 1970-х рр., триває нині. Останні півтора десятиліття засвідчили стрімке зростання інтересу представників різних наукових галузей до історії його появи, теоретичних і практичних засад функціонування, пам'ятко-

охоронних здобутків, які не втратили своєї актуальності. Достатньо згадати таких науковців, як С. Гаврилюк [2], Л. Федорова [8; 9], Н. Ковпаненко [6].

Мета статті – проаналізувати архівні джерела з вивчення діяльності Київського товариства охорони пам'яток старовини й мистецтва, зокрема протоколи та постанови засідань, доповідні записки членів Товариства про проведені роботи, листування з іншими науково-громадськими товариствами щодо вирішення питань, пов'язаних зі збереженням культурних цінностей.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Історіографічне узагальнення процесу становлення та діяльності КТОПСІМ було й залишається неможливим без залучення одного з поки що найпоширеніших типів джерел – письмових. Основним сховищем багатомістового розмаїття письмових джерел (законодавчих актів, діловодної документації, джерел особистого походження, періодики, наукових праць і т. ін.), що стосуються КТОПСІМ, виступає Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК України). У складі його збірок є фонд 725 – Київське товариство охорони пам'яток старовини і мистецтва. Він містить кілька тисяч документів, публікації в місцевій періодиці, а також інших матеріалів, що відзначаються вагомих джерелознавчим значенням.

Визначальний масив документів фонду складає діловодна документація Товариства: протоколи засідань, річні звіти його виконавчих органів, розпорядження, звернення, листи, анкети, інші матеріали рукописного та друкованого характеру. У них наводиться інформація про причини заснування Товариства, його організаційну будову, кадровий склад, обставини діяльності. Серед цих матеріалів – основний документ КТОПСІМ – Статут. Тут чітко розписано склад Товариства, територію поширення повноважень, мету та завдання роботи. У Статуті також зазначено його структурні підрозділи та їхні функції.

Не менш важливим джерелом для вивчення діяльності Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва виступають журнали загальних зборів, засідань ради Товариства, звіти про роботу протягом 1910–1912 рр. Тут подано матеріал, який висвітлює організаційні засади функціонування КТОПСІМ, шляхи вироблення власних методів здійснення пам'яткознавчої й пам'яткоохоронної роботи [12]. Уявлення про організаційну роботу всередині КТОПСІМ можна почерпнути як із протоколів засідань, так і з повідомлень його членів. Наприклад, з одного з протоколів засідань розпорядчого комітету виокремлено звіт секретаря Товариства Б. Стеллецького про завдання та функції комітету [11].

Оскільки КТОПСІМ утримувалося з різних джерел фінансування, то непростими для нього залишалися фінансові питання. Як засвідчують джерела, основна матеріальна допомога надавалася через сплату членських благодійних внесків. Допомагали й меценати; також непоодинокую була матеріальна підтримка з боку київського, подільського та волинського генерал-губернатора, органів місцевого самоврядування. Тому фінансові питання потрібно було тримати під постійним контролем. Це здійснювалося через комітет (контрольний комітет) із пошуку фінансових засобів для потреб Товариства. Документальне підтвердження цього – відомості, зафіксовані в протоколі зборів розпорядчого комітету КТОПСІМ [17, арк. 16].

Фінансову діяльність Товариства можна простежити також за допомогою звітних документів у вигляді довідок про грошові витрати та надходження. Один із них виступає супровідним листом до протоколу засідання розпорядчого комітету, яке відбулося в кінці грудня 1914 р. [12, арк. 260]. Тут же міститься й витяг із протоколу про стан каси на 1 січня 1915 р. [12, арк. 251]. Великий обсяг інформації щодо фінансової діяльності Товариства можна почерпнути з його інвентарних книг, інших документів про проведену роботу. Специфіка останніх полягає в тому, що, крім власне звітів про діяльність КТОПСІМЮ, до окремих справ додаються його фінансові звіти [13].

Документи 725 фонду відбивають також процес творення з ініціативи Товариства Київської вченої архівної комісії. Вона спочатку стала його невід'ємним структурним підрозділом як Комісія з охорони писемних пам'яток; згодом вона почала функціонувати як самостійна одиниця.

Для покращення ефективності роботи на території, указаній у Статуті, КТОПСІМ вважало за необхідне організувати в якості своєї структурної одиниці Уманське відділення. Основні завдання цього відділення, його повноваження й структура вміщені у витягу з протоколу його засідання 20 листопада 1914 р. [11, арк. 12–14]. Річний звіт, який подав цей структурний підрозділ у 1916 р.,

виступає доказом розпочатої пам'яткоохоронної роботи в Умані [16]. Несприятливий перебіг подальших історичних подій завадив розгортанню повноцінної діяльності цього структурного підрозділу.

Ефективність діяльності Товариства значною мірою залежала також від його кадрового складу. Дослідження цієї сторони функціонування КТОПСІМ можливе шляхом опрацювання списків осіб, яким попередньо розсилалися запрошення вступити до його членів. Відомо, що ініціатором створення Товариства виступило Історичне товариство Нестора-літописця. Тому цінними є списки й членів Історичного товариства Нестора-літописця, які стали фундаторами КТОПСІМ. Важливим для дослідження кадрового складу є також остаточні списки заяв осіб, які бажали вступити до Київського товариства охорони пам'яток старовини й мистецтва [11].

Наявні у фонді документи відбивають також різнобічну діяльність Товариства, спрямовану на вивчення та збереження пам'яток. Насамперед ідеться про археологічні, археографічні, архітектурні, мистецтвознавчі обстеження членами Товариства території Правобережної України з метою віднайдення, вивчення й охорони рухомих і нерухомих об'єктів культурної спадщини. Із їх змісту можна почерпнути інформацію про бачення Київським товариством охорони пам'яток старовини та мистецтва основних напрямів, форм і методів здійснення пам'яткознавчих та пам'яткоохоронних заходів. Ці документи корисні і як джерело вивчення справи й висвітлення КТОПСІМ за допомогою пам'яток тих чи інших аспектів історії Правобережної України. Зокрема, важливими за своєю інформативністю є документи, які містять оголошення про організацію екскурсій історичними місцями Київської губернії, відомості про грошові витрати на розкопки в Чорнобилі, план археологічних досліджень Київського відділу Російського воєнно-історичного товариства на 1914 р. [16].

Важливий джерельний масив для вивчення пам'яткознавчих і пам'яткоохоронних аспектів діяльності Товариства на Правобережній Україні становлять також його клопотання, подяки, звернення. Одним із таких документів є звернення розпорядчого комітету КТОПСІМ у червні 1910 р. до громадськості із закликом допомоги йому в охороні та збереженні історичних пам'яток [15, арк. 5–6].

Матеріали фонду відбивають реагування населення, органів влади на звернення Товариства щодо пошуку й збереження пам'яток. Зокрема, цінним джерелом є лист від 23 жовтня 1914 р. від київського поліцейського про залишки фундаменту великокняжого палацу, виявлені під час проведення земельних робіт на Великій Володимирській вулиці [12]. Сюди ж можна віднести й циркуляр київського губернатора, змістом якого було повідомлення про пам'ятки францусько-російської війни 1812 р. в Київській губернії [12]. Відбувалося також листування між членами Товариства, де йшлося, зазвичай, про збір відомостей щодо давніх пам'яток старовини [14]. Відзначається своєю інформативністю і лист члена КТОПСІМ І. Каманіна, датований ще 1901 р. Тут міститься опис пам'яток так званого Південно-Західного краю (так іменувало Україну в XIX ст. – на початку XX ст. російське самодержавство – Л. К.), складений за матеріальної підтримки Московського археологічного товариства [12].

Як зазначалося вище, основою пам'яткоохоронних заходів, проведених Товариством, були, зокрема, архітектурні обстеження Правобережної України, у тому числі Київщини. Свідчення цього – акти, уключені до звіту за 1912 р., членів КТОПСІМ щодо заповідання руйнівної шкоди лаврським архітектурним спорудам [17]. Їх наявність уважається доказом швидкого реагування на болючі для Товариства питання нищення архітектурних шедеврів. Подібним документом є акт огляду печі в церкві Св. Петра й Павла в Межигір'ї та соборної церкви Межигірського монастиря. Авторами звіту були археолог, член КТОПСІМ О. Ертел й архітектор П. Голандський [18].

Перш ніж розпочати археологічні дослідження, КТОПСІМ у своїх річних звітах указувало на те, які з них передбачено провести в наступні роки. Прикладом є повідомлення про організацію та майбутнє здійснення археологічних розкопок печер на Звіринці (1912–1913 рр.) [1], а згодом – на території Софіївського собору у 1914 р. [11]. Результати такого виду досліджень, зокрема, на Софіївській площі, зафіксовано в протоколі та звіті [11].

Насиченими фактами характеризуються доповідні записки членів Товариства. Важливу інформацію подає одна з них, що належить хранителю музею КТОПСІМ О. Ертелю й з'явилася 31 березня 1912 р. Ідеться про відкриття невідомого та незареєстрованого могильника на хуторі Проневщина поблизу села Жилиани [12]. Інша доповідна записка інформувала про віднайдення старовинної церковної споруди XI ст. Імовірно, це була церква Св. Георгія. Знахідку виявили в 1910 р. під час будівництва в садибі митрополичого дому на розі Стрілецької вулиці та Георгіївського провулку [12].

Накопичення Київським товариством охорони пам'яток старовини і мистецтва археологічних знахідок на теренах Звіринецьких печер потребувало їх упорядкування, систематизації, аналізу, ознайомлення з ними як науковців, так і широкого загалу шанувальників старовини. Тому закономірно поставало питання про необхідність організації музейного закладу й бібліотеки. Ця проблема висвітлена в протоколах засідань [12]. Болючим при обговоренні справи організації музею був пошук необхідного просторого приміщення з відповідними умовами зберігання. Один із таких документів від 3 березня 1914 р. містить відомості про перенесення музею КТОПСІМ в інше приміщення та надання йому офіційної назви «Музей КТОПСІМ» [12, арк. 184–185]. Оскільки надбання пам'яток старовини й мистецтва вимагало відповідного зберігання, то інформація про розміщення музейних колекцій і бібліотеки в приміщенні Художньо-промислового та наукового музею й інших місцях подана в журналі загальних зборів [16, арк. 23, 31–33].

Дбаючи про поповнення експозицій музею та бібліотеки, Товариство вело листування з регіональними установами й організаціями. Документом, який підтверджує означений факт, виступає витяг із протоколу засідань ради КТОПСІМ, датований травнем 1913 р. Ідеться про отримання для бібліотеки каталогів і перелік описів музеїв та архівів Києва, Кам'янця-Подільського, Житомира, Володимира-Волинського [16, арк. 22].

Збірки 725-го фонду ЦДІАК України містять відомості про зв'язки КТОПСІМ із державними установами, науково-громадськими осередками, окремими особами щодо різних аспектів пам'яткознавчої й пам'яткоохоронної діяльності. Їх також можна простежити за допомогою чи не найголовніших документів Товариства, якими виступають постанови його керівних органів. Так, у постанові ради від 21 грудня 1910 р. зазначається, що 3 грудня 1910 р. на засіданні Товариства заслухано клопотання ради Братства імені князів Острозьких із м. Острога. У ньому голова Братства І. Окойомов проінформував про незадовільний стан веж і самого замку князів Острозьких в Острозі. На адресу КТОПСІМ висловлювалося прохання посприяти у віднайденні необхідних коштів для надання цим спорудам належного вигляду й реставрації другого поверху замку з метою перетворення його в міський музей. Відкриття останнього передбачалося здійснити під час відзначення 300-ліття від дня смерті князя Костянтина Острозького. Музей планувалось організувати як відділення Волинського музею історичних старожитностей. Як запевняв І. Окойомов, підґрунтя для музею вже створено, потрібно лише забезпечити музей власним приміщенням [12].

Значною мірою результативна робота Товариства залежала від плідної співпраці з Археологічною комісією – провідною офіційною установою Російської імперії, якій належало виняткове право надавати дозвіл на здійснення різних наукових розвідок і пам'яткоохоронних заходів. Діловодні документи КТОПСІМ наповнені непоодинокими фактами про контакти з цією загальноросійською організацією щодо нагляду за проведенням будівельних робіт та збереження віднайдених при цьому пам'яток. Так, в одному з протоколів засідань розпорядчого комітету від 9 червня 1914 р. вміщено інформацію про постановку Археологічною комісією питання про встановлення спостереження за спорудженням залізничної сітки Цвітково-Жашків [16, арк. 30–30 зв.].

Крім листів загального характеру, відносини між обома науковими осередками підтримувалися за допомогою письмових клопотань (останні збереглися в папках звітних матеріалів КТОПСІМ). Іншим документом, який слугував підтримці контактів, став надісланий у травні 1912 р. відкритий лист Київському товариству охорони пам'яток старовини й мистецтва від Археологічної комісії про право проведення розкопок у Києві [19]. Оскільки згідно з розпорядженням імператора від 11 березня 1889 р. Археологічній комісії надали виняткове право на проведення та надання дозволів на археологічні розкопки різним установам і громадським організаціям в імперії [9, с. 163], то співпраця Товариства та Археологічної комісії ґрунтувалася й на обміні інформацією пам'яткознавчого змісту. Одним із таких документів став додаток до листа у формі плану археологічних і військово-історичних пошуків Київського відділення Російського військово-історичного товариства на 1914 р. [19].

Однією з організацій, із якою Київське товариство охорони пам'яток старовини й мистецтва мало тісні контакти, було Товариство відродження художньої Русі [12, арк. 256]. Із нагоди його офіційного заснування в 1916 р. КТОПСІМ надіслало лист-привітання [16].

Наявні в матеріалах фонду річні звіти про проведену роботу, виклад в окремих протоколах засідань концепцій, ідей, бачення шляхів покращення ситуації в пам'яткоохоронній сфері дали змогу з'ясувати теоретико-методологічні та практичні засади здійснення Товариством поставлених перед

ним завдань. Загалом вони засвідчують, що воно звертало увагу й на теоретичне обґрунтування питань пам'яткознавчої роботи, діяльність створених комісій, участь в археологічних з'їздах тощо. Усе це знайшло своє відображення в зазначених вище архівних джерелах.

Суттєво доповнюють інформацію фонду 725 матеріали, що містяться в низці інших фондів ЦДАК України. Ними, зокрема, є документи фонду 442 – Канцелярія київського, подільського і волинського генерал-губернатора, 1073 – особистий фонд голови розпорядчого комітету КТОПСІМ та активного дослідника пам'яток Волині Мердера Олексія Івановича, 1196 – Київське відділення Російського військово-історичного товариства, 1686 – особистий фонд визначного українського пам'яткознавця, історика, белетриста професора Леонтовича Володимира Григоровича й ін.

До складу архівних збірок означених фондів входять матеріали діловодства офіційних російських державних установ, громадських осередків світського та церковного характеру, наукових товариств, окремих особистостей, причетних до пам'яткознавчого вивчення Правобережної України, збереження її культурної спадщини. Матеріали складаються з рапортів, розпоряджень, протоколів різноманітних засідань, звітів, звернень, листів, анкет й інших документів. Тут наявна інформація про археологічні та археографічні обстеження Правобережної України членами науково-громадських товариств історико-пам'яткознавчого профілю, у тому числі О. Левицьким та О. Мердером. Містяться також документи, які дають змогу прослідкувати зв'язки вчених-істориків із державними установами, громадськими осередками й окремими особами щодо різних аспектів пам'яткознавчої діяльності, внесок члена КТОПСІМ, волинського єпархіального архітектора В. Леонтовича в збереження архітектурних пам'яток Волині за допомогою здійснення реставраційних робіт.

Із документів фонду 442 використано звіт про діяльність Луцького Хрестовоздвиженського православного церковного братства початку ХХ ст. Його зміст засвідчує підтримку Київським товариством охорони пам'яток старовини й мистецтва функціонування та пам'яткознавчої діяльності цієї установи [10]. Документація Київського відділу Російського військово-історичного товариства дає змогу простежити участь відомого дослідника пам'яток воєнної історії, діяча пам'яткоохоронного руху в Україні Б. Стеллецького, який одночасно був членом КТОПСІМ, в описі та вивченні давніх оборонних укріплень м. Дубно [20].

Матеріали з особистих фондів О. Мердера та В. Леонтовича розкривають їх взаємини з тогочасними діячами пам'яткоохоронного руху, зусилля щодо збереження архітектурних пам'яток Луцька й Острога.

Певний масив фактологічного матеріалу про зв'язки КТОПСІМ і громадських діячів, наукових товариств Волинського краю подають документи Державного архіву Волинської області [3; 4], Волинського краєзнавчого музею [1] та Луцького державного історико-архітектурного заповідника «Старе місто» [7]. Особливо слід виокремити матеріали з теми, які зберігаються в Державному архіві Волинської області. Їх специфікою є те, що вони містяться в справах, які виходять за хронологічні межі дослідження. Тут ідеться про заходи стосовно збереження укріплень Луцького замку; вони датуються 1910–1911 рр. і пов'язані з ім'ям місцевого архітектора К. Іваницького – члена КТОПСІМ.

Щодо опублікованих джерел, які містяться у фондах ЦДАК України, інших архівних установ, музеїв, заповідників й ін., то вони висвітлюють основні напрями пам'яткоохоронної роботи КТОПСІМ та низки інших науково-громадських організацій, відображають організаційні форми й методи цієї праці. Тут подається зміст доповідей і повідомлень, що зачитувалися на засіданнях різних товариств, бачення тогочасних політичних та культурно-духовних процесів очима їх безпосередніх учасників.

Зокрема, важливе значення для відтворення пам'яткознавчої діяльності КТОПСІМ упродовж 1910–1914 рр. мають публікації у «Военно-историческом вестнике» – друкованому органі Київського відділу Російського військово-історичного товариства. Їх зміст складають доповіді та праці членів обох товариств із різних проблем пам'яткоохоронної роботи. Така особливість зумовлювалася тим, що Київський відділ Російського військово-історичного товариства та КТОПСІМ нерідко проводили спільні пошуки й дослідження об'єктів культурної спадщини Правобережної України. Окрім того, чимало провідних київських науковців, деякі члени місцевих громадських краєзнавчих осередків перебували одночасно в складі обох товариств. Тому закономірно, що у вищезгаданому часописі з'являлися публікації стосовно як підсумків спільних пам'яткознавчих пошуків Київського відділу Російського військово-історичного товариства й Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва, так і окремих напрацювань членів останнього.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, охарактеризована сукупність архівних документів є досить репрезентативною для вивчення діяльності Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва. Ще раз варто підкреслити, що основним зосередженням архівної інформації про пам'яткознавчу й пам'яткоохоронну діяльність КТОПСІМ є документи, зібрані в Центральному державному історичному архіві України, м. Київ. Зміст та результати роботи Товариства відбиті в протоколах засідань, журналах і постановах загальних зборів ради та розпорядчого комітету, письмових клопотаннях перед державними органами влади, різних зверненнях до місцевого населення, анкетах, які готувалися з метою виявлення й реставрації пам'яток старовини та мистецтва, інших джерельних матеріалах.

За їх допомогою в подальшому можна з'ясувати низку аспектів функціонування Товариства, які ще недостатньо вивчені. До них належать питання нерівномірного поширення пам'яткоохоронних заходів КТОПСІМ на губернії Правобережної України, участі в його роботі членів із Волині та Поділля, особливостей відносин і співпраці із загальноросійськими пам'яткознавчими структурами. Уточнення потребують такі аспекти, як чітке визначення видів та типів пам'яток, вивченням і збереженням яких займалося Товариство. Ґрунтовнішого аналізу вимагає матеріал, який стосується участі КТОПСІМ в обговоренні загальноросійських законодавчих актів з охорони пам'яток, теоретико-методологічних засад його діяльності, використання пам'яткознавчого й музеєзнавчого інструментарію в роботі Товариства.

Розв'язанню поставлених завдань під час вивчення діяльності Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва слугуватиме залучення відомостей, що містяться в публікаціях документів і матеріалів, працях учасників пам'яткознавчої й пам'яткоохоронної діяльності – членів КТОПСІМ, тогочасній періодиці, спогадах. І, звичайно. Неодмінною умовою продовження роботи над проблематикою функціонування Товариства залишається подальший пошук ще не виявлених джерел в архівних збірках України та за її межами.

Джерела та література

1. Волинський краєзнавчий музей, Архів братства імені Князей Острожських 1913 и 1914 гг., по м. февраль. – Часть IV // Колекція документальних фондів, № 561, арк. 1–143.
2. Гаврилюк С. В. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.) : монографія. / Світлана Віталіївна Гаврилюк. – Вид. 2-ге, доповн. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 536 с.
3. Державний архів Волинської області (далі – Держархів Волинської обл.), ф. 3, оп. 1, спр. 1599, 33 арк.
4. Держархів Волинської обл., ф. 158, оп. 1, спр. 49, 239 арк.
5. Качковська Л. Збереження архівної спадщини й архітектурних реліквій Правобережної України Київським товариством охорони пам'яток старовини і мистецтва / Леся Качковська // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки : Історичні науки. – 2014. – Вип. 7. – С. 147–152.
6. Ковпаненко Н. Г. Архітектурно-мистецька спадщина Наддніпрянської України у вітчизняних історичних дослідженнях (кінець XIX – початок XX ст.) / Наталя Ковпаненко. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2013. – 309 с.
7. Луцький державний історико-архітектурний заповідник «Старе місто», Пам'ятка архітектури Луцький замок. В. Малевська, № 135, 1982, арк. 1–12.
8. Федорова Л. Д. З історії пам'яткоохоронної та музейної справи у Наддніпрянській Україні. 18701910-і рр. / Л. Д. Федорова. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2013. – 373 с.
9. Федорова Л. Д. Діяльність Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва зі збереження культурної спадщини України / Л. Д. Федорова. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2008. – 296 с.
10. Центральный державный историчный архив Украины, м. Київ (далі – ЦДІАК України), ф. 442, оп. 667, спр. 5, 9 арк.
11. ЦДІАК України, ф. 725, оп. 1, спр. 2, 109 арк.
12. ЦДІАК України, ф. 725, оп. 1, спр. 3, 294 арк.
13. ЦДІАК України, ф. 725, оп. 1, спр. 6, 159 арк.
14. ЦДІАК України, ф. 725, оп. 1, спр. 8, 54 арк.
15. ЦДІАК України, ф. 725, оп. 1, спр. 10, 66 арк.
16. ЦДІАК України, ф. 725, оп. 1, спр. 23, 57 арк.
17. ЦДІАК України, ф. 725, оп. 1, спр. 25, 27 арк.

18. ЦДАК України, ф. 725, оп. 1, спр. 32, 6 арк.
19. ЦДАК України, ф. 725, оп. 1, спр. 43, 5 арк.
20. ЦДАК України, ф. 1196, оп. 1, спр. 66, 29 арк.

Качковская Леся **Архивные документы как источник к изучению деятельности Киевского общества по охране памятников старины и искусства.** В статье рассмотрено содержание архивных документов, в первую очередь из фондов Центрального государственного исторического архива Украины, г. Киев, которые касаются деятельности Киевского общества охраны памятников старины и искусства. Главное внимание обращено на делопроизводственную документацию Общества, связанную с выявлением и сохранением культурного наследия Правобережной Украины. Теоретические наработки КООПСИИ дополнялись наличием таких практических принципов работы, как получение широких материальных полномочий для проведения памятникоохранительных мероприятий, возможность и желание популяризировать их ради отыскания и сохранения движимых и недвижимых достопримечательностей, др.

Ключевые слова: Киевское общество охраны памятников старины и искусства, культурное наследие, архивные документы, памятник старины.

Kachkovska Lesya. The Archived Documents as Source of the Study of Kyiv Society for the Protection of the Artifacts of Antiquities and Arts. The the article deals with archival documents taken from the Central State Historical Archive of Ukraine in Kiyv that describe the activity of Kyiv Society for the Protection of the Artifacts of Antiquities. the researcher focuses attention on the paper work activity of the society that deals with the presentation and preservation of the cultural heriyage on of the Pravoberezhna Ukrayina.

Key words: Kyiv Society for the Protection of the Artifacts of Antiquities, cultural heritage, archival documents.

Стаття надійшла до редколегії
22.09.2014 р.

УДК 930.1(47+57)

Пауліна Леснича

Поняття «повсякденність» у пострадянській історіографії

Проаналізовано різні підходи до проблеми дефініції поняття «повсякденність» у пострадянській історіографії. Зроблено спробу виокремити основні риси щодо його змістового наповнення в теоретико-методологічному доробку українських, російських та білоруських учених.

Ключові слова: поняття «повсякденність», історія повсякденності, методологія дослідження, пострадянська історіографія.

Постановка наукової проблеми та її значення. До кола наукових зацікавлень учених у другій половині ХХ століття увійшла низка нових тем, серед яких і щоденне життя пересічної людини у всіх його вимірах. Цей напрям наукової рефлексії отримав назву «історія повсякденності». Він активно розвивається не лише в західній, а й у пострадянській історіографії.

Незважаючи на наявність великої кількості праць, автори яких досліджують зазначену проблематику в різні історичні періоди, актуальним залишається визначення самого поняття «повсякденність». Здавалося б, його зміст не потребує особливого роз'яснення, оскільки є абсолютно зрозумілим для кожного: повсякденність – це життя загалом, усе те, що складає буття кожного з нас. Проте саме тут виникає основна методологічна проблема. Вона постає перед кожним дослідником історії повсякденності: що є предметом дослідження. Це знову повертає нас до необхідності пошуку прийнятної дефініції цього поняття.

На сьогодні не існує чіткого визначення повсякденності. Є поліфонія в підходах до її трактування, що яскраво відобразилося в появі значної кількості теоретико-методологічних та історико-дослідницьких праць із зазначеної тематики.

Варто вказати, що розробкою проблеми змісту поняття «повсякденність» займаються не лише фахові історики, а й філософи, соціологи, культурологи, але й серед них немає усталеного підходу до